

عراق و گزینه‌های پیش رو برای حضور در بازار گاز اروپا

علی خواجوی^۱ ■ معاونت برنامه‌ریزی وزارت نفت

مقدمه

کشور عراق برای صادرات نفت و گاز خود به اروپا، به دو کشور ترکیه و سوریه چشم دوخته است. طی سال‌های ۸۸-۱۹۸۰ (جنگ تحمیلی عراق علیه ایران)، این کشور برای صادرات نفت خام خود، بدون ریسک عبور از خلیج فارس، از خط لوله انتقال نفت خام عراق-ترکیه (ITP) که به خط لوله کرکوک-جیحان نیز مشهور است، استفاده می‌کرد. این خط لوله که در سال ۱۹۷۷ به بهره‌برداری رسیده است، شامل دو خط ۴۶ و ۴۰ اینچی به ظرفیت به‌ترتیب یک میلیون و ۱۰۰ هزار بشکه در روز و ۵۰۰ هزار بشکه در روز می‌باشد. در مجموع ظرفیت خطوط لوله یاد شده، ۱/۶ میلیون بشکه در روز و طول آن نیز ۹۷۰ کیلومتر است. البته توان عملیاتی فعلی این خط لوله، ۳۰۰ هزار بشکه در روز می‌باشد. این خط لوله، در سال ۱۹۹۱ و پس از حمله عراق به کویت بسته شد و مجدداً هنگام برقراری برنامه نفت در برابر غذای سازمان ملل، گشوده شد. خط لوله یاد شده، بار دیگر از سال ۲۰۰۳ و پس از حمله آمریکا به عراق، برای صادرات نفت خام میدین شمالی این کشور مورد استفاده قرار گرفت و قسمتهایی از آن نیز به‌دلیل حمله‌های خرابکارانه، تخریب گردید. بنابراین فعالیت این خط لوله با ظرفیت کامل، نیازمند سرمایه‌گذاری مجدد است [۱۵، ۱۸]. از سال ۲۰۰۳

تا پایان سال ۲۰۰۷، در تأسیسات و خطوط لوله صنعت نفت عراق، ۴۶۵ عملیات خرابکارانه و انفجار روی داده است؛ طی این عملیات، خسارات قابل ملاحظه‌ای به این کشور وارد شده است [۱۶]. طبق برآوردهای به‌عمل آمده، بازسازی خطوط لوله و تأسیسات صادرات نفت خام این کشور به ۵۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری نیاز دارد [۴].

در گذشته، خط لوله انتقال نفت خام کرکوک - بندر بانیا^۲ نیز بخش دیگری از نفت خام عراق را از طریق سوریه به دریای مدیترانه و بازارهای اروپایی انتقال می‌داد. ظرفیت انتقال روزانه این خط لوله ۸۰۰ کیلومتری، ۳۰۰ هزار بشکه بوده و از سال ۱۹۵۲ نیز آغاز به کار کرده است. در تهاجم سال ۲۰۰۳ آمریکا به عراق، این خط لوله تخریب شده و در حال حاضر مورد استفاده قرار نمی‌گیرد. در سال ۲۰۰۷، سوریه و عراق توافق کردند که خط لوله یاد شده را تعمیر نموده و بار دیگر مورد استفاده قرار دهند. آخرین خبرها از مذاکرات شرکت‌های روسی برای بازسازی این خط لوله حکایت دارد [۱۱]. مقامات عراقی پس از مطالعات فنی-اقتصادی، اعلام داشتند که تعمیر و بازسازی این خط لوله دارای صرفه اقتصادی نیست و با مشارکت طرف سوریه، خط لوله جدیدی به مقصد بانیا احداث خواهند نمود. در همین راستا مقامات عراق و سوریه تفاهم‌نامه‌ای مبنی

بر احداث دو خط لوله نفتی امضا کردند [۲۳]. حداکثر ظرفیت انتقال روزانه دو خط لوله نفتی جدید عراق-سوریه، دو میلیون و ۵۰۰ هزار بشکه است. بدین ترتیب که از خط لوله نفتی بزرگ‌تر با ظرفیت انتقال روزانه یک میلیون و ۵۰۰ هزار بشکه، برای انتقال نفت خام سنگین و از خط لوله دیگر با ظرفیت انتقال روزانه یک میلیون و ۲۵۰ هزار بشکه، برای انتقال نفت خام سبک استفاده می‌شود [۲۳].

در عین حال عراق برای توسعه ظرفیت تولید گاز طبیعی و افزایش توان صادراتی خود، برنامه‌هایی در نظر دارد.

توان تولید و تقاضای داخلی گاز

عراق در افق ۲۰۲۰

طبق گزارش سال ۲۰۱۰ شرکت BP، کشور عراق با در اختیار داشتن ۳/۱۷ تریلیون مترمکعب گاز، دوازدهمین کشور دارنده منابع گازی جهان (با سهمی معادل ۱/۷ درصد از کل منابع گازی دنیا) به‌شمار می‌رود [۹]. در این میان، حدود هفتاد درصد از منابع گازی عراق، گازهای همراه بوده و میدین مستقل گازی، تنها حدود ۲۰ درصد از منابع گازی این کشور را در خود جای داده‌اند. همچنین ۱۰ درصد از منابع گازی عراق، گاز کلاک می‌باشد [۲۰].

برای استفاده حداکثری از منابع گازی موجود در عراق، دولت این کشور در ۸ تیر ماه سال ۱۳۸۹، قرارداد جمع‌آوری

گازهای همراه میدان‌های نفتی جنوب کشورش را با شرکت شل به تصویب رساند. مطابق این قرارداد که ارزش آن حداقل ۱۲/۵ میلیارد دلار برآورد شده است، شرکت شل به همراه شرکت میتسوبیشی ژاپن، گازهای همراه میدان‌های منطقه نفتی بصره را که در حال حاضر سوزانده می‌شود، جمع‌آوری کرده و برای صادرات، مورد بهره‌برداری قرار می‌دهد. سهم دولت عراق در این پروژه، ۵۱ درصد و سهم دو شرکت شل و میتسوبیشی نیز ۴۹ درصد (به ترتیب ۴۴ و ۵ درصد) است. میدان‌های هدف این پروژه ۲۵ ساله که انتظار می‌رود با انجام آن، از سوزاندن روزانه ۶۰۰ میلیون فوت مکعب گازهای همراه جلوگیری شود، عبارتند از: زمیله، زبیر، قرنه غربی و مجنون. طبق توافق طرفین، قرار است در مراحل بعدی پروژه، قسمتی از گاز جمع‌آوری شده به LNG تبدیل و صادر شود [۲۲].

هم‌چنین سومین مناقصه عمده منابع هیدروکربوری عراق برای واگذاری ۳ میدان گازی، در ۲۰ اکتبر ۲۰۱۰ (۲۸ مهر ۱۳۸۹) در بغداد برگزار گردید. این سه میدان عبارتند از: عکاظ، منصوریه و سیبا که مجموعاً دارای ۱۱/۲ تریلیون فوت مکعب گاز هستند. بزرگ‌ترین این میدان‌ها عکاظ است که با ۵/۶ تریلیون فوت مکعب گاز در غرب عراق و در نزدیکی

^۱ a.khajavi@gmail.com^۲ Baniyas

مرز سوریه واقع شده است. برای این مناقصه از ۴۵ شرکت بین‌المللی که پیش از این نیز در دو مناقصه نفتی برگزار شده تایید صلاحیت شده بودند، دعوت به عمل آمد؛ از این میان تنها ۱۳ شرکت در مناقصه گازی حضور داشتند [۲۴].

لازم به ذکر است که دو میدان گازی عکاظ و منصوریه، از جمله میدان‌هایی بودند که توسعه آن‌ها در مناقصه‌های نفتی سال گذشته عراق به شرکت‌های بین‌المللی عرضه شد و تنها کنسرسیومی به رهبری شرکت ادیسون ایتالیا، پیشنهادی برای توسعه میدان گازی عکاظ ارایه نمود که البته مورد قبول وزارت نفت عراق واقع نگردید. در آن مناقصه، هیچ‌گونه پیشنهادی برای توسعه میدان گازی منصوریه ارایه نشد و میدان گازی سیبا نیز که توسعه آن در دور دوم مناقصه‌های نفتی این کشور پیشنهاد شده بود، پس از مدتی از فهرست میداین موجود در مناقصه حذف گردید [۲۱]. بر اساس قراردادهای واگذار شده در این مناقصه، این میداین قادر به تولید ۸۲۰ میلیون فوت مکعب در روز گاز خواهند بود.

برآوردهای مؤسسه BMI نیز حاکی از آن است که تقاضای داخلی گاز عراق از ۴ میلیارد مترمکعب در سال ۲۰۰۷ به ۷/۳ میلیارد متر مکعب در سال ۲۰۱۴ افزایش می‌یابد. البته

طی همین مدت، تولید گاز طبیعی این کشور نیز از ۴ به ۲۰ میلیارد متر مکعب در سال افزایش خواهد یافت که این امر از توان صادرات گاز طبیعی عراق به میزان ۱۲/۷ میلیارد مترمکعب در افق سال ۲۰۱۴ حکایت دارد. هم‌چنین پیش‌بینی می‌شود که در افق سال ۲۰۱۹، تولید گاز عراق به ۳۷ میلیارد مترمکعب در سال برسد؛ بنابراین با توجه به پیش‌بینی مصرف ۱۱/۷ میلیارد متر مکعب در این سال، عراق از توان صادراتی سالانه ۲۵/۳ میلیارد مترمکعب برخوردار خواهد بود [۱]. لازم به ذکر است که این پیش‌بینی مورد تأیید وزارت نفت عراق نیز قرار گرفته است.

◆ برنامه‌های صادرات گاز طبیعی عراق

دولت و وزارت نفت عراق در حال برنامه‌ریزی برای صادرات گاز تولیدی خود به جذاب‌ترین بازارها با بهترین قیمت‌ها هستند؛ تا این صادرات علاوه بر درآمدزایی، از لحاظ سیاسی و امنیتی نیز بهترین دستاوردها را برای این کشور داشته باشد. از این‌رو در عین حال که برای صدور گاز، نیم‌نگاهی به بازار کشورهای حاشیه خلیج فارس هم‌چون کویت دارد، عمده توجه خود را به دست‌یابی به بازار کشورهای اروپایی معطوف نموده است. عراق برای دست‌یابی به بازار اروپا از طریق خط لوله، دو گزینه را در پیش رو دارد و سعی می‌نماید در

هر دوی آن‌ها نقش فعالی داشته باشد. در ادامه به شرح این گزینه‌ها پرداخته می‌شود.

● خط لوله گاز ناباکو^۳

طول این خط لوله که قرار است به‌منظور کاهش وابستگی کشورهای اروپایی به گاز وارداتی از روسیه و هم‌چنین تنوع بخشیدن به منابع گازی این کشورها، بخشی از گاز مورد نیاز آن‌ها را تأمین نماید، ۳۳۰۰ تا ۴۰۰۰ کیلومتر است. طول خط یاد شده بنا به درخواست کشورهای مختلف اروپایی برای پیوستن به آن، معین می‌شود. هم‌چنین سرمایه لازم برای احداث این خط لوله، ۷/۹ میلیارد یورو برآورد شده است که البته کنسرسیوم اجراکننده آن، طی سال ۲۰۱۰ میزان نهایی سرمایه‌گذاری مورد نیاز این پروژه را اعلام خواهد نمود [۲۱۴].

طبق برنامه اعلام شده، ساخت این خط لوله ۵۶ اینچی از سال ۲۰۱۱ آغاز شده و تا پایان سال ۲۰۱۴، فاز اول آن با ظرفیت ۱۰-۸ میلیارد مترمکعب در سال به پایان خواهد رسید. هم‌چنین فاز ۲ این خط لوله نیز برای رسیدن به ظرفیت سالانه ۳۱ میلیارد مترمکعب، تا سال ۲۰۱۸ عملیاتی خواهد شد.

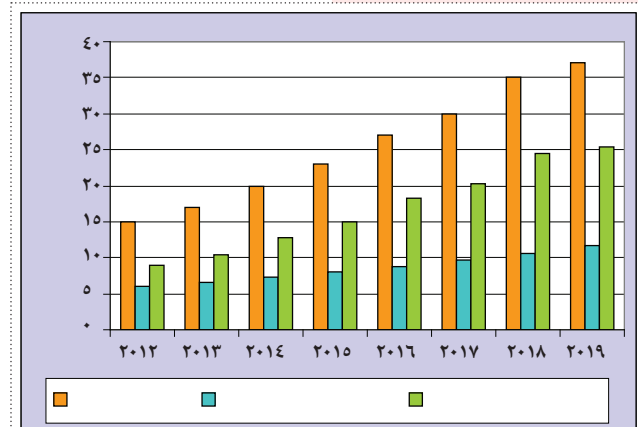
کنسرسیوم در نظر دارد که گاز مورد نیاز این خط لوله را از فاز ۲ میدان شاه‌دنیز آذربایجان، میداین گازی ترکمنستان و قزاقستان و هم‌چنین میداین گازی شمال عراق تأمین نماید [۸]. شرکت‌های تشکیل‌دهنده کنسرسیوم این خط لوله که هر یک سهمی معادل ۱۶/۶۷ درصد را دارا می‌باشند، عبارتند از: OMV اتریش، MOL مجارستان، Trans gas رومانی، Botas ترکیه، RWE آلمان و Bulgarian Energy. رهبری این کنسرسیوم بر عهده شرکت OMV بوده و ۲۰ درصد از سهام این شرکت نیز به شرکت بین‌المللی سرمایه‌گذاری نفتی ابوظبئی (IPIC) تعلق دارد. هم‌چنین اخیراً اعلام شده است که

امارات نیز نسبت به پیوستن به پروژه ناباکو ابراز علاقه کرده است، بنابراین امکان دارد که بخشی از سهام این کنسرسیوم به امارات منتقل شود [۲۶].

این امر از این نظر دارای اهمیت است که امارات در کنسرسیوم‌های توسعه میداین نفتی و گازی منطقه آسیای میانه حضوری فعال داشته و پیوستن آن به خط لوله ناباکو، موجب اطمینان بیش‌تر از تأمین گاز مورد نیاز این خط لوله خواهد شد. هم‌چنین در حال حاضر، شرکت‌های MOL و OMV در میداین نفتی خورمور و چمچمال منطقه کردستان عراق و فعالیت می‌کنند. شرکت RWE نیز فعالیت گسترده‌ای در میداین گازی و بلوک‌های اکتشافی ترکمنستان دارد و برای خرید ۱۰ میلیارد مترمکعب در سال گاز ترکمنستان و انتقال آن به خط لوله ناباکو از طریق آذربایجان، تقاضا داده است [۵].

در ژانویه سال ۲۰۱۰، به‌منظور همکاری استراتژیک عراق با اتحادیه اروپا برای تأمین گاز خط لوله ناباکو، بین وزیر نفت این کشور و رئیس کمیسیون انرژی اتحادیه اروپا، تفاهم‌نامه‌ای به امضا رسید. متخصصین انرژی اتحادیه اروپا معتقدند که عراق قادر است سالانه بین ۵ تا ۱۰ میلیارد مترمکعب از گاز مورد نیاز خط لوله ناباکو را از منابع گازی خود در منطقه کردستان تأمین نماید [۲۷]. در عین حال، نوری المالکی نخست‌وزیر عراق در نشست "چشم‌انداز آتی خط لوله ناباکو" که در ماه ژوئای سال ۲۰۱۰ در استانبول برگزار گردید، اعلام کرد که تا سال ۲۰۱۵، کشور متبوعش توانایی تأمین ۱۵ میلیارد مترمکعب در سال گاز مورد نیاز این خط لوله را کسب می‌نماید [۲۸]. این میزان معادل نیمی از کل ظرفیت خط لوله ناباکو است. هم‌چنین در سفری که وزیر منابع طبیعی و انرژی منطقه کردستان عراق (آشتی هورامی) در ماه ژوئای سال ۲۰۱۰ به آنکارا

^۳ Nabucco gas pipeline

۱ | پیش‌بینی تولید، مصرف و توان صادراتی گاز طبیعی عراق در افق سال ۲۰۱۹ [۱]

سوریه، اعلام شد که این دو کشور در حال مطالعه برای توسعه میدان گازی عکاظ و صدور گاز این میدان برای پیوستن به خط لوله گاز عرب می‌باشند. هم‌چنین در دیدار اخیر سفیر سوریه در عراق با وزیر نفت این کشور در بغداد، گسترش همکاری‌ها در زمینه انرژی، مورد بحث و بررسی قرار گرفت. سخنگوی وزارت نفت عراق بعد از این نشست اعلام کرده است که این کشور درصدد آغاز مراحل ساخت تأسیسات مورد نیاز برای صدور گاز از میدان عکاظ به سوریه می‌باشد [۱۹].

هم‌چنین در ۳ خرداد ۱۳۸۹ (۲۴ می ۲۰۱۰)، وزیر نفت سوریه با رییس شرکت ایتالیایی سایپم (Saipem) دیداری داشته و در این نشست برای بازسازی خطوط لوله انتقال نفت‌خام میداین کرکوک و هم‌چنین انتقال گاز میداین نفتی جنوب بصره، مذاکراتی انجام داده است [۳].

در کنار موارد یاد شده، سوریه برای افزایش توان تولید منابع هیدروکربوری، به دنبال سرمایه‌گذاری در میداین نفت و گاز خود می‌باشد. برخلاف روند نزولی تولید نفت سوریه طی سال‌های گذشته، تولید گاز این کشور در سال‌های آینده روندی افزایشی خواهد داشت. سوریه در حال حاضر ۲۸ میلیون متر مکعب در روز گاز تولید می‌نماید که طبق برنامه‌های در حال اجرا، این میزان تا اواسط سال ۲۰۱۱ به ۳۶ میلیون متر مکعب در روز افزایش خواهد یافت. این در حالی است که تولید نفت خام سوریه از ۶۰۰ هزار بشکه در روز در اواسط دهه ۱۹۹۰ به ۳۸۳ هزار بشکه در روز در ربع اول سال ۲۰۱۰ کاهش پیدا کرده است و

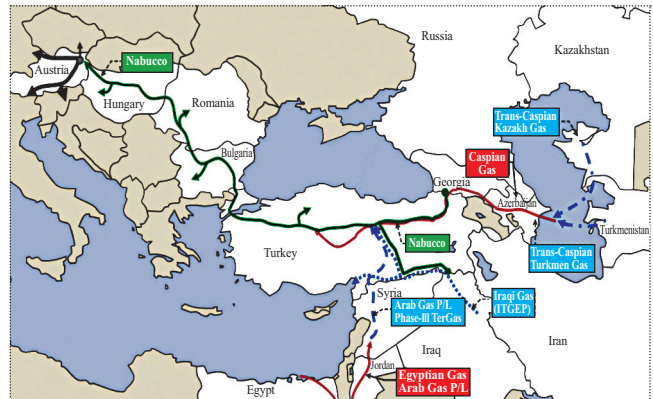
زیرمجموعه گاز پروم) توسعه پیدا کرده است.

سوریه گسترش خط لوله گاز عرب، ادامه آن به قبرس و هم‌چنین اتصال آن به شبکه گاز ترکیه، به‌ویژه خط لوله ناباکو را در دستور کار خود قرار داده است. هم‌چنین به موازات این امر، برای افزایش منابع تأمین‌کننده گاز این خط لوله نیز اقداماتی انجام می‌دهد؛ پیگیری واردات گاز طبیعی از عراق، آذربایجان و ایران نیز به همین منظور است.

در همین راستا در اوایل سال ۲۰۰۸، سوریه و ترکیه توافق‌نامه‌ای مبنی بر ساخت یک خط لوله ۶۳ کیلومتری بین آلیپو^{۱۱} در سوریه و کیلیس^{۱۱} در ترکیه امضا کردند. این توافق‌نامه به معنی اتصال ترکیه به خط لوله گاز عرب است. شرکت روسی Sroytransgaz نیز در ماه اکتبر همین سال، برای ساخت این خط لوله، قراردادی به مبلغ ۷۱ میلیون دلار امضا نموده و انتظار می‌رود که کار احداث آن در سال ۲۰۱۱ به پایان برسد. فاصله منطقه کیلیس تا شبکه خطوط لوله سراسری گاز ترکیه، ۱۵ کیلومتر است. گاز انتقال داده شده به ترکیه می‌تواند از طریق خط لوله ناباکو به اروپا منتقل شود. ترکیه انتظار دارد که سالانه حدود ۴-۲ میلیارد مترمکعب گاز از خط لوله گاز عرب دریافت نماید [۱۳].

در عین حال سوریه برای تأمین گاز مورد نیاز خط لوله گاز عرب، با کشور آذربایجان توافقاتی حاصل کرده است. طی این توافقات، از اواسط سال ۲۰۱۱، سالانه یک تا یک و نیم میلیارد مترمکعب گاز آذربایجان به سوریه صادر می‌شود. صادرات گاز آذربایجان به سوریه، امکان دستیابی باکو به بازار گاز سایر کشورهای عربی را از طریق خط لوله گاز عرب فراهم خواهد نمود [۳۰].

علاوه بر این، رایزنی‌های مقامات سوریه با مسئولین وزارت نفت عراق نیز در جریان بوده و در پی دو ملاقات صورت گرفته بین وزیر نفت عراق و

شکل ۲ | نقشه خط لوله ناباکو و منابع احتمالی تأمین گاز آن‌ها [۸]

می‌باشد و با هزینه ۱/۲ میلیارد دلار، احداث شده است. ظرفیت انتقال سالانه این خط لوله، ۱۰/۳ میلیارد متر مکعب می‌باشد.

فاز اول این خط لوله از آریش^۵ در مصر آغاز و به بندر آکابا^۶ در اردن ختم می‌شود. طول فاز اول این خط ۳۶ اینچی، ۲۶۶ کیلومتر است که در ژولای سال ۲۰۰۳، با سرمایه‌گذاری ۲۲۰ میلیون دلاری تکمیل شده است. شرکت‌های تشکیل‌دهنده کنسرسیوم احداث‌کننده این خط لوله عبارتند از: EGAS، ENPPI، PETROGET و

شرکت گاز مصر (GASCO). فاز دوم این خط لوله نیز از بندر آکابا در اردن آغاز و تا منطقه الرهاب^۷ واقع در ۲۴ کیلومتری مرز اردن و سوریه ادامه دارد. طول این فاز، ۳۹۰ کیلومتر بوده و در سال ۲۰۰۵ با هزینه ۳۰۰ میلیون دلاری، توسط کنسرسیومی متشکل از شرکت‌های یاد شده احداث شده است.

فاز سوم این خط لوله، ۳۱۹ کیلومتر بوده و از منطقه الرهاب آغاز و تا همس^۸ در سوریه ادامه دارد. از همس نیز با استفاده از ایستگاه‌های تقویت فشار موجود در بندر بانیا^۹، گاز را از طریق یک خط لوله ۳۲ کیلومتری به تریپولی^۹ در لبنان انتقال می‌دهند. از ۱۹ اکتبر ۲۰۰۹، گاز از این طریق به نیروگاه برق دیرعمار لبنان صادر شده است [۱۳].

فاز سوم در فوریه سال ۲۰۰۸، توسط شرکت نفت سوریه و شرکت Sroytransgaz (از شرکت‌های

داشته، بار دیگر آمادگی منطقه کردستان برای پیوستن به خط لوله ناباکو مورد تأکید قرار گرفته است. آشستی هاورامی در دیدار با وزیر انرژی ترکیه اعلام کرده است که ذخایر گاز شمال عراق، حدود ۶ تا ۸ تریلیون مترمکعب برآورد می‌شود و این کشور می‌تواند حدود ۱۴ تا ۱۵ میلیارد مترمکعب از گاز مورد نیاز خط لوله ناباکو را تأمین نماید. هاورامی تأکید کرده است که اختلاف حکومت کردستان با دولت فدرال در مورد قیمت گاز صادراتی این کشور نیز به‌زودی حل خواهد شد. در همین راستا اخیراً شرکت RWE اعلام نموده که با دولت کردستان عراق، قراردادی امضا کرده است که به موجب آن در توسعه ذخایر گازی این منطقه و هم‌چنین طراحی زیرساخت‌های ترانزیت گاز، سرمایه‌گذاری خواهد نمود (۶ شهریور ۱۳۸۹). هنوز جزئیات این قرارداد که اعتراض دولت مرکزی عراق را نیز برانگیخته است، منتشر نشده است. RWE ابراز امیدواری نموده که به‌زودی در زمینه عرضه گاز این منطقه به خط لوله ناباکو، توافق‌نامه‌ای امضا شود.

● خط لوله گاز عرب^۴

این خط لوله که گاز تولیدی مصر را به منطقه خاورمیانه انتقال می‌دهد، در صورت توسعه بیش‌تر، قابلیت اتصال به شبکه گاز اروپا را دارا خواهد بود. طول این خط لوله ۱۲۰۰ کیلومتر

^۴ Arab Gas Pipeline, AGP

^۵ Arish

^۶ Aqaba

^۷ El Rehab

^۸ Homs

^۹ Tripoli

^{۱۰} Aleppo

^{۱۱} Kilis

- [11] "Maliki, Russians Discuss Kirkuk-Banias Pipeline Repair", 14 May 2009, WwW.Zawya.Com.
- [12] "Syria-Iraq Plan Gas Pipeline Construction", January 2009, BMI.
- [13] "Arab Gas Pipeline", Wikipedia.
- [14] "Nabucco Pipeline", Wikipedia.
- [15] "Caspian Sea Region Pipelines - Existing And Proposed", MEES, 17 March 2008.
- [16] "Attacks On Iraqi Pipelines, Oil Installations, And Oil Personnel", The Institute For The Analysis Of Global Security (IAGS), WwW.lags.Org, 2008.
- [17] "Development Of Akkas Gas Field In Iraq", Amman 2008.
- [18] "Caspian/Iraq Export Pipelines", MEES, 25 Dec 2006.
- [19] "Iraq Joins The Arab Gas Pipeline Project": WwW.Oilegypt.Com.
- [20] Iraq Country Analysis Briefs, Energy Information Administration, Last Update September ۲۰۱۰.
- [۲۱] "دورنمای توسعه میدان نفت و گاز عراق (بررسی نتایج مناقصه‌های دور اول و دوم میدان هیدروکربوری در عراق)", علی خواجوی، ماهنامه اکتشاف و تولید، شماره ۶۹، تیرماه ۱۳۸۹.
- [22] "Iraq Likely To Sign Shell Gas Deal By End-2010", Dowjones Newswires, Oct. 26, 2010.
- [23] "Iraq, Syria: Agreement On Two New Oil Pipelines", Sep. 29, 2010, WwW.Zawya.Com.
- [24] "Gas Fields Bid Round In Iraq: Success With Risk", Ahmed Mousa Hiad, MEES, Nov. 29, 2010.
- [۲۵] [۲۵] شانا، ۱۰ مرداد ۱۳۸۹، تفاهم ایران با عراق برای صادرات گاز.
- [26] "Emirates Looking To Add To Nabucco", Jun. 2, 2010, WwW.Energy-Daily.Com.
- [27] "Iraq & The Security Of Energy Supplies For Europe", Ahmed Mousa Jiayd, MEES, Dec. 27, 2010.
- [28] "Eu Countries Sign Geopolitical Nabucco Agreement", 7-10-2010, WwW.Investorsiraq.Com.
- [۲۹] [۲۹] شانا، ۱۷ مرداد ۱۳۸۹، صدور مجوز عراق برای ترانزیت گاز ایران به سوریه
- [30] "Syria To Import Gas From Azerbaijan Via Turkey", Dec. 6, 2010, Bloomberg.

هم‌چنین توسعه میدان گازی، در طی سال‌های آینده به یک صادرکننده گاز طبیعی در منطقه تبدیل شود. گزینه‌های متنوع پیش روی عراق، این فرصت را برای این کشور مهیا می‌کند که آن‌ها را اولویت‌بندی کرده و جذاب‌ترین را انتخاب نماید. در این میان ایران که دومین دارنده ذخایر گاز دنیاست، باید با مدیریت مصرف بی‌رویه و فزاینده داخلی به‌ویژه در بخش‌های غیرمولد و غیرتولیدی و هم‌چنین سرمایه‌گذاری در میدان گازی به‌خصوص در میدان مشترک پارس جنوبی، نسبت به افزایش توان تولید خود برای حضور مؤثر در بازارهای جهانی گاز اقدام نماید.

منابع

- [1] "Iraq, Oil & Gas Report, Includes 10-Year Forecasts To 2019", Business Monitor International, Q1 2010.
- [2] "Nabucco Launches Prequalification Process For Long Lead Item", MEES, 3 May 2010.
- [3] "Syria In Talks With Saipem For Iraq To Syria Pipelines Project", MEED, 26 Jun 2010.
- [4] "Iraq Oil Export Facilities Plan To Cost \$50 Billion, MEES Says", WwW.Businessweek.Com, July 16, 2010.
- [5] "RWE Expects Delay In Gas Supply Agreement With Turkmenistan", MEES, 10 May 2010.
- [6] "Syria Announces Bid Round For Eight Onshore Blocks", MEES, 12 April 2010.
- [7] "Syria Plans To Relaunch Its Offshore Bid Round By End-2010", MEES, 28 June 2010.
- [8] "Nabucco - Gas Bridge From Asia To Europe", Status Report Q3 2010, WwW.Nabucco-Pipeline.Com.
- [9] BP Statistical Review Of World Energy, 2010.
- [10] "The Dynamics Of Gas Supply Coordination In A New World", Timothy A. Boon Von Ochssée, 2010.

شکل ۳ | مسیر خط لوله گاز عرب و گزینه‌های احتمالی گسترش آن [۱۷]

طی این توافق‌نامه‌ها، ایران سالانه ۲/۵ تا ۴/۵ میلیارد مترمکعب گاز در فازهای مختلف به عراق صادر می‌نماید [۲۵]. هم‌چنین برای ترانزیت گاز ایران به سوریه از طریق ترکیه و عراق نیز مذاکراتی صورت گرفته است. حجم این ترانزیت معادل ۲ تا ۳ میلیارد مترمکعب در سال اعلام شده است [۲۹]. این توافق‌نامه‌ها در واقع برطرف‌کننده بخش عمده‌ای از نیاز داخلی این کشورها می‌باشد و زمینه را برای صادرات گاز تولیدی آن‌ها به بازارهای اروپایی آماده می‌نماید. به‌همین دلیل، این مذاکرات از سوی مسئولین کشورهای عراق و سوریه به شدت مورد حمایت و تأکید قرار گرفته‌است؛ چرا که با اختصاص گاز تولیدی خود برای صادرات به اروپا می‌توانند در تعاملات جهانی به‌ویژه بازار گاز، نقش مؤثرتری ایفا نمایند.

نتیجه‌گیری

همان‌طور که گفته شد، عراق در نظر دارد با سرمایه‌گذاری در زمینه افزایش توان تولید گاز طبیعی از دو طریق جمع‌آوری گازهای همراه و

پیش‌بینی می‌شود که تولید نفت خام این کشور در افق سال ۲۰۲۵ به حدود ۲۵۰ هزار بشکه در روز افت نماید. به‌همین دلیل، سوریه در حال تدارک برگزاری دو مناقصه بین‌المللی برای واگذاری ۸ بلوک اکتشافی به مساحت ۷۴ هزار کیلومتر مربع و ۴ بلوک اکتشافی دریایی با وسعت ۵۰۰۰ کیلومتر مربع می‌باشد. توسعه آینده این بلوک‌ها به‌صورت قراردادهای مشارکت در تولید خواهد بود. پیش از این نیز در اواسط سال ۲۰۰۷، این کشور ۴ بلوک دریایی یاد شده را به مناقصه بین‌المللی گذاشته بود که تنها یک پیشنهاد برای آن‌ها ارایه شده بود و آن هم مورد موافقت وزارت نفت این کشور واقع نگردید. سوریه دلیل این امر را کاهش شدید قیمت‌های جهانی نفت خام و هم‌چنین هزینه‌های بالای سرمایه‌گذاری در این بلوک‌ها اعلام کرده است [۶،۷].

از طرف دیگر، ایران که به‌دنبال افزایش سهم خود در بازارهای جهانی گاز می‌باشد، برای صادرات گاز طبیعی به عراق و سوریه، توافق‌نامه‌هایی امضا کرده است.